

מאפייני הסטודנטים הקשורים להצלחה בלימודים במהלך שנת הלימודים הראשונה בקרב הסטודנטים לסייעוד הלומדים במסלול תעודה הייעודי למגזר הבדואי

מירי גבע, RN, MA - מרצה, בית הספר לסייעוד, המרכז הרפואי האוניברסיטאי ברזילי אשקלון
כתובת אי מייל להתכתבות: mirig@bmc.gov.il

נלי חיחנאשויילי, RN, MA - סגנית מנהלת בית הספר לסייעוד, המרכז הרפואי האוניברסיטאי אשקלון

תמי לאור, RN, MA - מנהלת בית הספר לסייעוד (לשעבר), המרכז הרפואי האוניברסיטאי אשקלון

אורית ברקת, RN, MA - מרצה, בית הספר לסייעוד, המרכז הרפואי האוניברסיטאי ברזילי אשקלון

אורנית כהן, MSc - מנהלת הרשות למחקר ופיתוח, המרכז הרפואי האוניברסיטאי ברזילי אשקלון

תקציר

רקע: המחסור באחיות בנגב הוביל לפתיחת מסלול ללימודי תעודה הייעודי למגזר הבדואי (להלן "המסלול הבדואי"), הנבדל מהמסלול הגנרי בקיום מכינה קדם לימודית ובתנאי הקבלה לתוכנית לימודי סיעוד. בשנת הלימודים 2013 במהלך שנת הלימודים הראשונה של התוכנית, נצפה הבדל משמעותי בהישגי הסטודנטים הלומדים במסלול הבדואי לעומת הסטודנטים הלומדים במקביל אליהם במסלול הגנרי. הבדל זה עורר צורך לבחון את הגורמים הקשורים להצלחה בלימודים במהלך שנת הלימודים הראשונה בקרב הסטודנטים הלומדים במסלול הבדואי.

מטרות: מטרת המחקר הינה לבחון את ההבדלים בהישגי הסטודנטים במהלך שנת הלימודים הראשונה ללימודי התעודה לאחות מוסמכת במסלול הגנרי לעומת המסלול הבדואי ולאתר מאפייני הסטודנטים העשויים להסביר הבדלים בהישגים.

שיטה: במחקר חתך תצפיתי השוואתי זה, מדגם נוחות של 106 סטודנטים לסייעוד בתוכנית לימודי תעודה בבית הספר לסייעוד בדרום הארץ (45 סטודנטים הלומדים במסלול הגנרי ו-61 הלומדים במסלול הבדואי) מילאו שאלון פרטים סוציודמוגרפיים. כמו כן, נאספו נתונים לגבי ציוני הבחינות שנערכו במהלך שנת הלימודים הראשונה. איסוף הנתונים נמשך בין ינואר ליולי של שנת 2014.

ממצאים: נמצאו פערים מובהקים בין המסלול הגנרי למסלול הבדואי בהישגים במקצועות מדעי סיעוד, גנטיקה, תקשורת וראיון ומבוא לפסיכולוגיה. נמצא כי הסטודנטים במסלול הבדואי נטו להיות צעירים יותר, בעלי שליטה פחות טובה בעברית, אך בעלי ממוצע ציוני בגרות גבוה יותר, מאשר הסטודנטים במסלול הגנרי. נמצא כי ממוצע ציוני בגרות גבוה יותר מעלה סיכוי להצלחה בלימודים פי 2.2 (OR: 2.2, 95% CI: 1.0-4.9, p = 0.037).

מסקנות והמלצות: ההבדלים במאפייני הסטודנטים בשני המסלולים עשויים להסביר את ההבדלים בהישגים. למרות נתוני פתיחה טובים לכאורה של הסטודנטים במסלול הבדואי, ניתוח ההבדלים במספר מאפיינים סוציודמוגרפיים של הסטודנטים מצביע על כך כי ניתן ליחס את הפער בהישגים לקשיים בשפה העברית, הבדלים אפשריים במיומנויות למידה וקשיים אפשריים בהתאקלמות בסביבה החדשה. אי לכך, נראה כי על מנת לשפר את הישגי הסטודנטים הלומדים במסלול הבדואי, יש לסייע להם להתאקלם בסביבת הלימודים הזרה והחדשה, לסייע להם להתגבר על המגבלות השפתיות, להקנות להם או לשפר את מיומנויות הלמידה הנדרשות ללימודי הסיעוד ולבדוק כיצד להקל על למידה בארבע המקצועות שבהם הישגיהם של הסטודנטים מהמסלול הבדואי נופלים בהרבה מאלה של הסטודנטים במסלול הגנרי.

מילות מפתח: לימודי תעודה; מסלול ייעודי למגזר הבדואי; מסלול גנרי; הצלחה בלימודים

מבוא

בסוף שנת 2016 שיעור סך כל האחיות עד גיל 65 היה 5.72 ל-1000 נפש, כאשר נצפתה ירידה ב-5% מ-6.03 בשנת 2010. שיעור האחיות המוסמכות עד גיל 65 בסוף שנת 2016 היה 4.92 ל-1000 נפש (משרד הבריאות, 2017), שיעור הנמוך מרוב מדינות ה-OECD (OECD, 2017). שיעור האחיות המועסקות באזור הדרום אף נמוך מכך, ועומד בהתאם לדו"ח מצבת כוח האדם משנת 2013 על 3.1 ל-1000 איש (משרד הבריאות, 2013), וזאת למרות העלייה בהכשרת אחים ואחיות ערביים ובדואיים (Arieli & Hirschfeld, 2010). למחסור זה ישנן השלכות על בריאות האוכלוסייה, כאשר לא פעם דווח על מצבם הבריאותי הירוד של הבדואים בנגב לעומת תושבי ישראל (עמותת יסמין אלנגב לבריאות האישה והמשפחה, 2009). אחת ההמלצות של ועדת בן נון בשנת 2007 לבחינת אומדן צרכי כוח האדם העתידיים במקצועות הבריאות, הייתה פתיחת מסלולי לימודי סיעוד אשר יגדילו כוח אדם בסייעוד במקומות גיאוגרפיים שונים בארץ ובמגזרים השונים (משרד הבריאות, 2007). בהתאם לדרישות המציאות, נפתח בבית הספר לסייעוד בדרום הארץ (להלן, "בית הספר"), הקרוב גיאוגרפית לאוכלוסייה הבדואית, מסלול לימודי תעודה לאחות מוסמכת הייעודי למגזר הבדואי (להלן, "המסלול הבדואי"). לפתיחת מסלול ייעודי זה למגזר הבדואי מספר מטרות: יצירת כוח אדם בסייעוד שיהיה מתאים לאוכלוסיית היעד מבחינת שפה, תרבות ואורח חיים, צפויה להביא לשיפור איכות הטיפול באוכלוסייה זו. כמו כן, פתיחת מסלול לימודים המותאם והמונגש למגזר הבדואי עשויה לעודד התעניינות במקצוע בקרב המגזר, להביא לצמיחתו ולשילובו בחברה הישראלית (הנדון, 2011; Pessate-Schubert, 2004). תוכנית לימודי תעודה לאחות מוסמכת נמשכת לאורך שנתיים וחצי. בתוכנית הליבה ארבע חטיבות למידה, חטיבת מדעי היסוד, חטיבת מדעי סיעוד, חטיבת לימודים קליניים וחטיבת למידה קלינית מתקדמת המסכמת את תוכנית לימודי הסיעוד. תוכנית הלימודים כוללת לימודים עיוניים וקליניים. במהלך הלימודים הסטודנטים נדרשים לכישורים של אסטרטגיות חשיבה ולמידה. בסוף ההכשרה בתוכנית התעודה, הסטודנט נגש למבחן רישוי ממשלתי בסייעוד, מטעם משרד הבריאות. ההצלחה בבחינה מקנה תעודת אח או אחות מוסמכים, וכן רישום כפנקס האחים והאחיות בישראל.

לא קיים הבדל בתכניות הלימודים או באופן העברת התכנים בשני מסלולי הלימוד, הגנרי והבדואי, המתקיימים במקביל בבית הספר. עם זאת, ישנו הבדל בתנאי הקבלה לשני המסלולים. כך, בעוד שתנאי הקבלה למסלול לימודי תעודה גנרי כוללים תעודת בגרות מלאה וציון פסיכומטרי של 500 לפחות, תנאי הקבלה למסלול הבדואי כוללים תעודת בגרות מלאה, מבחן כניסה למכינה למסלול הבדואי

וציון עובר (70 לפחות) בכל אחד מהקורסים במכינה קדם לימודי סיעוד. תוכנית המכינה למסלול הבדואי מועברת בבית הספר לסייעוד במשך שישה חודשים ונועדה להעמיק את ידיעותיהם של הסטודנטים הבדואיים. המכינה מכשירה את הסטודנט בתחומי עברית, אנגלית, מתמטיקה, ביולוגיה, כימיה ואסטרטגיות למידה. מטרתה של המכינה להביא את הסטודנטים לרמה המתאימה לתחילת לימודי הסיעוד במסגרת לימודי תעודה. מדיניות זו הינה ביטוי לגישה הדוגלת ב"שוויון מהותי", ההולכת והמתחזקת בעולם וגם בישראל, המבטיחה שוויון מהותי במקרים של נקודות זינוק נמוכות של קבוצות חברתיות באוכלוסייה (אבו עסבה, 2008).

השלמת מסלול לימודי סיעוד הינו תנאי ראשוני לאספקה הולמת של כוח אדם בסייעוד. אולם, בשנת הלימודים 2013 במהלך שנת הלימודים הראשונה של התוכנית, נצפה הבדל משמעותי בהישגי הסטודנטים הלומדים במסלול הבדואי לעומת הסטודנטים הלומדים במקביל אליהם במסלול הגנרי. לאור העובדה כי שתי קבוצות הסטודנטים עוברות את אותה הכשרה, על ידי אותם מרצים ונבחנים באותן בחינות, הבדל זה עורר את השאלה מהם הגורמים הקשורים להישגי הסטודנטים במסלולים אלה. הבנת גורמים אלה עשויה לסייע בתכנון התערבויות לשיפור הישגי הסטודנטים במסלול הבדואי. הספרות המחקרית מצביעה על כך כי מגוון גורמים הינם קשורים להצלחה בלימודי סיעוד בתוכניות לימודי הסיעוד השונות. בין גורמים אלה נמנים מאפיינים סוציודמוגרפיים, כגון גיל, מין, עבודה במשרה חלקית, קשיי שפה ועוד (Arieli & Hirschfeld, 2010; Jeffreys, 2010; Rudel, 2006; Urwin et al., 2007). מחקרים אחרים הצביעו על חשיבות יכולת קוגניטיבית, הנמדדת באמצעות כלים כגון ציונים מתקופת התיכון או ציון מבחן כניסה, כמנבאת הצלחה בלימודי אקדמיה (Li, 2012). מוטיבציה ויכולת התמדה של הסטודנט נמצאו גם הן כבעלות השפעה על הצלחה אקדמית במחקרים רבים (Gale, Ooms, Newcombe, & Marks-Maran, 2015; Taylor, 2012; Zhang & Aasheim, 2011). גורמים אלה עשויים להניע ולעודד סטודנטים מקבוצות מיעוט להמשיך בלימודים למרות כל הקשיים. מאחר וגורמים אלה הינם זמינים וקלים למדידה, הם עשויים להוות מדד נוח לניבוי הצלחה בלימודים בקרב הסטודנטים מהמסלול הבדואי.

מטרות המחקר

מטרת המחקר הינה לבחון את ההבדלים בהישגי הסטודנטים במהלך שנת הלימודים הראשונה ללימודי התעודה לאחות מוסמכת במסלול הגנרי לעומת המסלול הבדואי ולאתר מאפייני הסטודנטים העשויים להסביר הבדלים בהישגים.

שיטה

מערך המחקר

המחקר הינו מחקר חתך תצפיתי השוואתי.

מדגם

במחקר השתתף מדגם נוחות של 113 סטודנטים הלומדים בבית הספר לסייעוד, מתוכם 45 סטודנטים הלומדים במסלול הגנרי ו-69 סטודנטים הלומדים במסלול הבדואי. המדגם כלל את כל הסטודנטים בשנת הלימודים הראשונה שלמדו בשני המסלולים של לימודי התעודה לאחות מוסמכת בבית הספר, כאשר חלקם התחילו את לימודיהם בשנת 2013 וחלקם בשנת 2014. במהלך שנת הלימודים הראשונה נשרו 7 מהמחזור הבדואי, בשל כישלון במועד מיוחד או סיבה אישית, כך שהמדגם הסופי כלל 106 סטודנטים.

כלי המחקר

כלי המחקר הינו שאלון אשר נבנה על ידי צוות ההוראה בבית הספר, לצורך המחקר הנוכחי. השאלון כלל שאלות לגבי פרטים סוציודמוגרפיים ומאפייני הקבלה ללימודי התעודה (ממוצע ציוני בגרות וציון פסיכומטרי). כמו כן, הסטודנטים נשאלו לגבי רמת השליטה שלהם בעברית. בנוסף, הסטודנטים התבקשו להעריך את רמת המוטיבציה שלהם ללימודי סיעוד. כמו כן, נאספו נתונים לגבי הישגי הסטודנטים ב-14 מבחנים עיוניים שנערכו במהלך שנת הלימודים הראשונה, במקצועות מדעי היסוד, מדעי

החברה וההתנהגות ומדעי הסיעוד. יש לציין כי הבחינות היו זהות לשני המסלולים.

הליך המחקר

המחקר לא נזקק לאישור ועדת הלסינקי, ולכן קיבל את אישור האתיקה מטעם הנהלת בית הספר המשוך למרכז הרפואי. השאלון הועבר לסטודנטים על ידי החוקר במהלך השנה הראשונה של תוכנית לימודי התעודה בבית הספר. לנחקרים הוסברה מטרת המחקר, הובטחה אנונימיות והובהר שממצאי המחקר ישמשו למטרות המחקר בלבד. כמו כן, נאספו נתונים לגבי הישגי הסטודנטים בבחינות שיוך השאלון שהסטודנט מילא לציונים שהשיג בבחינות נעשה בצורה מזוהה ע"י צוות מורות בית הספר, לאחר מכן, אדם שלישי שאינו מעורב, יצר מפתח מזהה "קוד" לכל סטודנט. בהתאם לכך, כל שאלון קודד והזיהוי נעשה לפי מסלול הלימודים. הנתונים עובדו על בסיס הקידוד באופן לא מזהה. יש לציין כי סטודנט שלא נכח במועד א', נגרע מהחישוב הכולל והציון שנלקח למטרות החישוב לא כלל את הישגיו במועד המאוחר יותר. כל הסטודנטים מילאו את השאלון בו זמנית, למרות שהיו בשלבים שונים של מסלול הלימודים. איסוף הנתונים נמשך עד שהסטודנטים קיבלו את כל הציונים על המבחנים שלהם בשנת הלימודים הראשונה, סך של 7 חודשים.

ניתוח הנתונים

ניתוחים סטטיסטיים נערכו באמצעות תוכנת SPSS

טבלה 1. ממוצע ציונים במקצועות של לימודי הסיעוד בשנה א': השוואה בין המסלול הגנרי למסלול הבדואי (N = 106)

P value	ממוצע ציונים 1 סטיית תקן		מקצוע
	בדואי (n = 61)	גנרי (n = 42)	
0.666	73.65±11.64	72.60±13.36	אנטומיה א
0.736	75.00±13.49	74.06±14.73	אנטומיה ב
0.427	73.19±19.39	70.46±14.29	כימיה
0.191	77.16±12.21	74.00±12.27	ביוכימיה
0.084	62.44±14.50	67.13±12.47	מיקרוביולוגיה
0.405	74.39±13.89	76.75±14.99	פתולוגיה
0.272	70.29±15.23	73.68±16.18	פרמקולוגיה
0.642	76.95±12.30	75.91±9.84	תזונה
0.659	76.09±10.10	76.93±8.27	אפידמיולוגיה
0.797	80.08±9.08	79.57±11.03	סוציולוגיה של הבריאות
0.029*	77.83±12.99	82.68±7.91	מבוא לפסיכולוגיה
p < 0.001**	65.03±10.63	72.57±8.34	מדעי סיעוד
p < 0.001**	71.59±12.87	82.22±10.72	תקשורת וריאיון
p < 0.001**	66.86±10.44	77.00±12.96	גנטיקה

*p < 0.05, **p < 0.001

ממצאים

הישגים בבחינות

נמצא כי הממוצע הכללי של 14 המקצועות של לימודי הסייעוד שנלמדו בשנה א', היה גבוה יותר במסלול הגנרי (75.38 ± 7.69 לעומת 72.9 ± 8.26 , בהתאמה), אך הממצא הזה אינו מובהק סטטיסטית ($p = 0.119$). בארבעה מקצועות נמצאו הבדלים מובהקים ובולטים, כאשר

גרסה 21.0. נערכו מבחני chi square לבדיקת הבדלים במאפיינים הסוציודמוגרפיים של הסטודנטים בשני המסלולים. נערכה השוואה באמצעות מבחן t-test לבחינת הבדלים בהישגים במקצועות הנבחרים בין שני מסלולי הלימוד. כמו כן, נערכה רגרסיה לוגיסטית על מנת לבחון אילו מאפייני סטודנטים מנבאים הצלחה בלימודים. רמת המובהקות הסטטיסטית נקבעה כ- $p < 0.05$.

טבלה 2. מאפייני הסטודנטים: השוואה בין המסלול הגנרי למסלול הבדואי (N = 106)

P value	מסלול בדואי (n = 61)	מסלול גנרי (n = 45)	קטגוריה	מאפיין
0.855	23%	21%	זכר	מגדר
	77%	73%	נקבה	
0.001**	52%	2%	20-18	גיל (שנים)
	33%	44%	23-21	
	15%	20%	27-24	
	0%	34%	מעל 28	
0.010*	20%	37%	נשוי	סטטוס משפחתי
	80%	56%	רווק	
	0%	7%	גרוש	
0.293	10%	7%	טוב מאד	מצב כלכלי
	67%	81%	טוב	
	18%	12%	לא רע	
	5%	0%	רע	
0.994	56%	56%	כן	אחים אקדמאים
0.004**	0%	13%	70-60	ממוצע ציוני בגרות
	34.5%	52%	80-71	
	54%	32%	90-81	
	11.5%	3%	100-91	
0.001**	80%	12%	499-300	ציון פסיכומטרי
	16%	36%	520-500	
	0%	32%	541-521	
	0%	10%	560-541	
	4%	10%	מעל 560	
0.018*	54%	72%	טובה מאד	שליטה בעברית
0.317	90%	92%	גבוהה	מוטיבציה ללימודים

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$

נמצא גם כי הממוצע הכללי של 14 המקצועות של לימודי התעודה של השנה הראשונה היה גבוה יותר במסלול הגנרי, אם כי הממצא הזה אינו מובהק סטטיסטית.

מבחינת מאפייני הסטודנטים במחקר הנוכחי עולה כי הסטודנטים במסלול הבדואי היו צעירים יותר, מרביתם רווקים, במצב כלכלי טוב, בעלי מודל לחיקוי במשפחה (אחים אקדמאים) ובעלי מוטיבציה גבוהה ללימודים. יתרה מכך, הסטודנטים במסלול הבדואי היו בעלי ממוצע ציוני בגרות גבוה יותר מאשר הסטודנטים במסלול הגנרי, ובמחקר הנוכחי ממוצע ציוני בגרות נמצא כמנבא הצלחה בלימודי התעודה לאחות מוסמכת. כל אלה מהווים נתוני פתיחה טובים לסטודנטים מהמגזר הבדואי, בנוסף לתנאי קבלה שונים ללימודי התעודה, שמטרתם ליצור שוויון מהותי בין המגזרים (אבו עסבה, 2008). ובכל זאת, הישגיהם בלימודי התעודה נופלים מאלה של הסטודנטים הלומדים במסלול הגנרי.

מתוך בחינת מאפייני הסטודנטים עולה כי אחוז הסטודנטים בעלי שליטה טובה מאוד בעברית הינו גבוה יותר במסלול גנרי מאשר במסלול הבדואי. קשיים בשפה בהחלט עשויים להשפיע על מידת ההצלחה בלימודים בקרב הסטודנטים הלומדים במסלול הבדואי. בסקירתה של Olson (2012), מחסום שפה נמצא כמחסום המשמעותי היחיד להצלחה בלימודי הסייעוד עבור הסטודנטים ששפת האם שלהם אינה שפת הלימוד. אבו עסבה, פרסקו, ואבו נסרה (2013) הדגישו את הקושי המובנה בשפה האנגלית והעברית בקרב הסטודנטים מהמגזר הערבי.

אם כי במחקר הנוכחי גורם זה לא נבדק, ניתן לשער, על סמך גילם הצעיר יותר של הסטודנטים במסלול הבדואי בהשוואה לסטודנטים במסלול הגנרי, כי אחת הסיבות האפשריות להבדלים בהישגים, הם הבדלים במיומנויות למידה של הסטודנטים משני המסלולים. מערכת החינוך בתיכון מלמדת בשיטות שעיקרן הוא שינון, לעומתם, לימודי הסייעוד מעודדים חשיבה יצירתית, חשיבה ביקורתית, ניתוח, הסקת מסקנות ועוד. בניגוד למסלול גנרי, סטודנטים מהמגזר הבדואי מגיעים ישירות לאחר התיכון, ללא שירות צבאי או לאומי מקדים, ונתון זה עשוי ליצור עבורם אתגר בלימודים האקדמיים. גם אבו עסבה ושות' (2013) ציינו הבדלים במיומנויות למידה של הסטודנטים במגזר הערבי לעומת המגזר היהודי.

מתוך הסתכלות על המקצועות שבהם היה פער גדול בממוצעי הבחינות בין הסטודנטים במסלול הבדואי לסטודנטים במסלול הגנרי, ליתר דיוק, במדעי סיעוד, תקשורת וראיון ומבוא לפסיכולוגיה, ניתן לטעון כי מדובר במקצועות שנדרשות שם חשיבה והבנה, מעבר לשינון. ממצא זה תומך בהשערה לגבי הבדלים במיומנויות הלמידה בין הסטודנטים בשני המסלולים. חשיבות הקניית כישורי למידה תוארה רבות בספרות (Noble, Nuszen, Rom, & Noble, 2014). מכאן מתעוררת השאלה עד כמה

ממוצע הציונים היה גבוה יותר במסלול הגנרי. ארבעת המקצועות האלה היו מדעי סיעוד, גנטיקה, תקשורת וראיון ($p < 0.001$) ומבוא לפסיכולוגיה ($p < 0.05$), כאשר ההפרש בין ממוצעי הציונים בין שני המסלולים נע בין 10^{-5} נקודות (טבלה 1).

מאפייני הסטודנטים הלומדים במסלול הגנרי ובמסלול הבדואי

בטבלה 2 מוצגת השוואה במאפייני הסטודנטים הלומדים במסלול הגנרי ובמסלול הבדואי. נמצא כי מבחינת המאפיינים הסוציודמוגרפיים, הסטודנטים במסלול הבדואי נטו להיות צעירים יותר ורווקים. לעומת זאת, לא נמצאו הבדלים ביחס בין סטודנטים לסטודנטיות בין המסלול הבדואי למסלול הגנרי - הרוב היו סטודנטיות בשני המסלולים. לא נמצא הבדל בהגדרת המצב הכלכלי בין המסלול הבדואי למסלול הגנרי, כאשר מרבית הסטודנטים הגדירו אותו כמצב כלכלי "טוב". בנוסף, לא נמצא הבדל בקיום אחים אקדמאים, כאשר 56% סטודנטים בשני המסלולים דיווחו על קיומם של אחים בעלי השכלה אקדמית.

נמצא הבדל במאפייני הקבלה ללימודי התעודה, כאשר הסטודנטים במסלול הגנרי נטו להיות בעלי פסיכומטרי גבוה יותר, בעוד שהסטודנטים במסלול הבדואי נטו להיות בעלי ממוצע ציוני בגרות גבוה יותר. כמו כן, נמצא הבדל באחוז הסטודנטים בעלי שליטה טובה מאוד בעברית, כאשר יותר סטודנטים במסלול הגנרי היו בעלי שליטה טובה מאוד בעברית (72% לעומת 54%, בהתאמה). עם זאת, לא נמצא הבדל במידת המוטיבציה ללימודים בין שני המסלולים, שהייתה גבוהה אצל הרוב המוחלט של הסטודנטים.

על מנת לבדוק, אילו הבדלים במאפייני הסטודנטים שנמצאו מובהקים אכן מנבאים הצלחה בלימודים, נערכה גרסיה לוגיסטית. נמצא כי רק ממוצע ציוני בגרות מנבא הצלחה זו, כאשר עלייה בממוצע ציוני בגרות מעלה סיכוי הצלחה בלימודים פי 2.2 (95% OR (odds ratio): 2.2, 95% (CI: 1.0-4.9, $p = 0.037$).

דיון

המחקר הנוכחי בחן את ההבדלים בהישגי הסטודנטים במהלך שנת הלימודים הראשונה ללימודי התעודה לאחות מוסמכת במסלול הגנרי לעומת המסלול הבדואי ואת מאפייני הסטודנטים העשויים להסביר הבדלים בהישגים. ממצאי המחקר מבציעים על כך כי אכן קיימים הבדלים בהישגי הסטודנטים בשני המסלולים. נמצא כי בארבעה מקצועות - מדעי סיעוד, גנטיקה, תקשורת וראיון ומבוא לפסיכולוגיה - ממוצעי הציונים היו גבוהים יותר באופן משמעותי (הבדל של 10^{-5} נקודות) במסלול הגנרי.

את הגורמים הנוספים המשפיעים על הישגים בלימודים לאורך שנות הלימוד, וכן לשקול ביצוע מחקר איכותני בנושא.

מקורות

אבו עסבה, ח. (2008). מערכת החינוך הערבית וסוגיית השוויון. מפנה, מכון מסאר למחקר, 43-50.

אבו עסבה, ח., פרסקו, ב., ואבו נסרה, מ. (2013). נשירת תלמידים בחינוך הערבי, הבדואי והדרוזי. משרד החינוך.

הנדין, א. (2011). השתלבות סטודנטים ערבים במערכת ההשכלה הגבוהה הישראלית. עבודת גמר לתואר מוסמך במדיניות ציבורית, ביה"ס למדיניות ציבורית, הפקולטה למדעי החברה. ירושלים: האוניברסיטה העברית.

משרד הבריאות. (2007). הועדה לבחינת אומדן צרכי כוח אדם העתידיים במערכת הבריאות, דוח ביניים: רופאים ואחיות. אוחזר מתוך

<http://www.health.gov.il/PublicationsFiles/calcalaDB.pdf>

משרד הבריאות. (2013). דו"ח 2013, יעדי 2014, מנהל הסייעוד. אוחזר מתוך

http://www.health.gov.il/PublicationsFiles/nr_2013.pdf

משרד הבריאות. (2017). תכנית עבודה מנהל הסייעוד 2017. אוחזר מתוך

https://www.health.gov.il/PublicationsFiles/nr_annual2017.pdf

עמותת יסמין אלנגב לבריאות האישה והמשפחה. (2009). אי שוויון בבריאות והצורך הדחוף בהכשרה לסייעוד לסטודנטים ערבים בדרום. עמותת יסמין אלנגב לבריאות האישה והמשפחה.

Arieli, D., & Hirschfeld, M. J. (2010). Teaching nursing in a situation of conflict: Encounters between Palestinian-Israeli and Jewish-Israeli nursing students. *International Nursing Review*, 57(3), 312-320.

Gale, J., Ooms, A., Newcombe, P., & Marks-Maran, D. (2015). Students' first year experience of a BSc (Hons) in nursing: A pilot study. *Nurse Education Today*, 35(1), 256-264.

Jeffreys, M. R. (2007). Tracking students through program entry, progression, graduation, and licensure: Assessing undergraduate nursing student retention and success. *Nurse Education Today*, 27(5), 406-419.

Li, N. (2012). Promoting student academic success: Paying attention to learning environmental factors. *Journal of College Teaching*

המכינה קדם לימודי סיעוד אכן מקנה מיומנויות לימוד לסטודנטים מהמגזר הבדואי.

אבו עסבה ושות' (2013) מתארים כי לעתים קרובות, בעת מעבר ללימודים באקדמיה, הסטודנטים הבדואיים חווים לראשונה מעבר לסביבת לימודים חדשה בתרבות מערבית ושהות בסביבה יהודית בה שולטת השפה העברית. הם מגיעים אל סביבה זו בגיל צעיר יחסית ולהם זו הפעם הראשונה שהם יוצאים מחוץ לסביבת מגוריהם. כל אלה עשויים להגביר את האתגרים העומדים בפני הסטודנטים האלה בעת הלימודים והבחינות.

לבסוף, במחקר הנוכחי נמצא כי ממוצע ציוני בגרות מנבא הצלחה בלימודים במהלך השנה הראשונה בלימודי תעודה לאחות מוסמכת. ממצא זה הינו בהלימה עם מחקרים קודמים המייחסים חשיבות למדדי היכולת הקוגניטיבית בניבוי הצלחה בלימודים האקדמיים (Li, 2012). ממצא זה עשוי לשמש ככלי מסייע לניבוי הצלחה בלימודים של הסטודנטים הלומדים במסלול תעודה.

למחקר הנוכחי מספר מגבלות. בשל מדגם קטן שנבחר בצורה לא אקראית, היכולת להכליל את ממצאי המחקר על כלל אוכלוסיית הסטודנטים מהמגזר הבדואי הלומדים במסלול לימודי תעודה בסייעוד בארץ, הינה מוגבלת. כמו כן, מערך המחקר אינו מאפשר לקבוע סיבה ותוצאה. בנוסף, שימוש בשאלון לדיווח עצמי ככלי המחקר, נתון במידה מסוימת להטיות אפשריות כגון רצייה חברתית.

מסקנות והמלצות

ממצאי המחקר מצביעים על הבדלים בהישגי הסטודנטים במהלך השנה הראשונה ללימודי תעודה לאחות מוסמכת בין המסלול הגנרי למסלול הבדואי, כאשר במקצועות מסוימים הפער הינו גדול במיוחד. ממצאי המחקר עולים גם מספר הבדלים במאפייני הסטודנטים בשני המסלולים, והבדלים אלה עשויים להסביר את ההבדלים בהישגים. על סמך ממצאי המחקר, ניתן לגבש מספר המלצות, על מנת לשפר את הישגי הסטודנטים הלומדים במסלול הבדואי. כך, יש לסייע לסטודנטים להתאקלם בסביבת הלימודים הזרה והחדשה, לסייע להם להתגבר על המגבלות השפתיות, להקנות להם או לשפר את מיומנויות הלמידה הנדרשות ללימודי הסיעוד ולבדוק כיצד להקל על למידה בארבע המקצועות שבהם הישגיהם של הסטודנטים מהמסלול הבדואי נופלים בהרבה מאלה של הסטודנטים במסלול הגנרי.

בשל היעדר מחקרים מספקים בנושא הבדוקים את היחס בין הצלחת אוכלוסייה ייחודית כגון בדואים לבין סטודנטים אחרים המגיעים מתרבות מערבית ומתוך המגזר הערבי כולו, יש מקום להשוות מידת ההצלחה באוכלוסיות לומדים רחבה ומגוונת יותר. כמו כן, יש להניח כי גורמים נוספים משפיעים על הצלחה בלימודים. לשם כך, מומלץ לערוך מחקר ארוך טווח על מנת לבדוד

& *Learning*, 9(4), 261-266.

Noble, A., Nuszen, E., Rom, M., & Noble, L. M. (2014). The effect of a cultural competence educational intervention for first-year nursing students in Israel. *Journal of Transcultural Nursing*, 25(1), 87-94.

OECD. (2017). Nurses (indicator). doi:10.1787/283e64de-en

Olson, M. A. (2012). English-as-a-second language (ESL) nursing student success: A critical review of the literature. *Journal of Cultural Diversity*, 19(1), 26-32.

Pessate-Schubert, A. (2004). 'The sky is the limit': Higher education, gender and empowerment in the Bedouin community in the Negev in Israel. *Compare: A Journal of Comparative and International Education*, 34(3), 329-340.

Rudel, R. J. (2006). Nontraditional nursing students: The social influences on retention. *Teaching and Learning in Nursing*, 1(2), 47-54.

Taylor, R. (2012). Social capital and the nursing student experience. *Nurse Education Today*, 32(3), 250-254.

Urwin, S, Stanley, R., Jones, M., Gallagher, A., Wainwright, P., & Perkins, A. (2010). Understanding student nurse attrition: Learning from the literature. *Nurse Education Today*, 30(2), 202-207.

Zhang, A, Aasheim, C.L. (2011). Academic success factors: An IT student perspective. *Journal of Information Technology Education*, 10, 309-330.

Student Characteristics Related to Academic Achievement during the First Year of Studies in a Nursing Diploma Program Designated for the Bedouin Sector

Miri Geva, RN, MA - Lecturer, School of Nursing, Barzilai University Medical Center

Nelli Hihinashvili, RN, MA - Lecturer, School of Nursing, Barzilai University Medical Center

Tamy Laor, RN, MA - Lecturer, School of Nursing, Barzilai University Medical Center

Orit Bareket, RN, MA - Lecturer, School of Nursing, Barzilai University Medical Center

Ornit Cohen, MSc - Director of the Department of Research and Development, Barzilai University Medical Center

Abstract

Background: The nursing shortage in the Negev led to the opening of a Nursing Diploma Program designated for the Bedouin sector (hereinafter: "the Bedouin track"). This program differs from the general track through the inclusion of preparatory programs, and in its entry requirements. In 2013, the first year of the program, a significant difference was observed in the academic achievement of students enrolled in the Bedouin track, compared to students concurrently enrolled in the general track. This difference raised the need to examine factors related to academic success during the first year of studies among Bedouin students.

Purpose: To compare student achievement during the first year of studies in a Nursing Diploma Program in the Bedouin track versus the general track, and to identify student characteristics that may explain achievement differences.

Methods: In this comparative cross-sectional study, a sample of 106 nursing students enrolled in a Nursing Diploma Program in a nursing school in southern Israel (45 students enrolled in the general track and 61 students enrolled in the Bedouin track) completed a sociodemographic questionnaire. In addition, data on results of exams of the first year of studies were collected. Data were collected between January and July of 2014.

Results: Significant differences were found between the general track and the Bedouin track in achievements in nursing sciences, genetics, communication and interviewing, and introduction to psychology. It was found that students in the Bedouin track tended to be younger, less proficient in Hebrew, but with a higher average score of matriculation exams ("bagrut"), than were students in the general track. It was found that a higher average matriculation exams score increased academic achievement by 2.2 times (OR: 2.2, 95% CI: 1.0-4.9, $p = 0.037$).

Conclusions and Implications: The study results indicate that although students in the Bedouin track may have several advantages over the students in the general track, their lower achievement may be attributed to difficulties in Hebrew, possible differences in learning skills, and difficulties in acclimatization in the new learning environment. Therefore, in order to improve these students' academic achievements, they should be provided with help in adaption to the new learning environment and in overcoming language barriers, and provided with the learning skills required for nursing studies.

Key words: Nursing Diploma Program; Bedouin sector; academic achievement